

عنوان مقاله:

جهت متافیزیکی، جهت محمول و نظریه «ضرورت بتاته»

محل انتشار:

دوفصلنامه متافیزیک، دوره 2، شماره 7 (سال: 1389)

تعداد صفحات اصل مقاله: 12

نویسنده:

لطف الله نبوی - دانشیار فلسفه دانشگاه تربیت مدرس

خلاصه مقاله:

ارسطو در کتاب ارغنون (Aristotle, 1949: 9, 30a, 15-19) به صراحت بیان می‌کند که در یک قیاس حملی، اگر صغری مطلقه (عاری از جهت) و کبری ضروری باشد، نتیجه قیاس نیز ضروری است. این نظر ارسطو که در واقع تخطی از قاعده منطقی مشهور تئوфраستس (تبعیت نتیجه از اخس مقدمتین) محسوب می‌شود، منشا منازعات و مشاجرات فراوانی در طول تاریخ منطق گردیده است. منطق‌دانان و مورخان مشهور منطق در قرن بیستم همانند «نیکولاس رشر» و «بکر» بر این نظرند که این دیدگاه ارسطو تنها در صورتی قابل توجیه و قابل دفاع است (لااقل در شکل اول قیاس) که جهت ضرورت در کبری، جهت محمول تلقی شود که خود نوعی جهت شیء (modality de re) است. امروزه به خوبی می‌دانیم که جهت محمول (عقدالحمل) پیوند و ارتباط استوار و تنگاتنگی با جهت فلسفی و متافیزیکی دارد بنابراین دیدگاه ارسطو دایر بر اعتبار چنین قیاساتی، تفسیر وجودی و فلسفی جهات را در دستگاه منطقی وی آشکار می‌سازد. شیخ شهاب‌الدین سهروردی (شیخ اشراق) در نظریه «ضرورت بتاته» با پایه قرار دادن همین جهت فلسفی و متافیزیکی، جهت ضرورت، امکان و امتناع را در بدو امر وصف محمول تلقی می‌کند و در مرحله بعد جهت حمل (جهت نسبت) را تنها در جهت ضرورت منحصر می‌داند. انحصار وصف ضرورت برای جهت حمل و نسبت (با شرط وجود جهتی در محمول) همان است که به آن «ضرورت بتاته» می‌گویند. نظریه وی را در باب جهت امکان محمولی که مهم‌ترین بخش این نظریه است به صورت زیر می‌توان در منطق موجهات جدید صورت‌بندی کرد. ("x) □ (àAx É à Bx) ° (àAx É à Bx) x) در مقاله حاضر پس از مروری بر سیر تاریخی بحث، ضمن تاکید بر نقش جهت محمول در محاسبات منطق ارسطویی- سینوی نشان داده می‌شود که نظریه ضرورت بتاته سهروردی اولاً: به لحاظ نحوی در نظام QS قابل اثبات و ثانیاً: به لحاظ معنایی در مدل متناظر این نظام (مدل تعادلی-تجانسی جهان‌های ممکن) قابل توجیه و تبیین است.

کلمات کلیدی:

جهت محمول، جهت فلسفی و متافیزیکی، نظریه ضرورت بتاته، مدل تعادلی - تجانسی جهان های ممکن

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1276552>

